

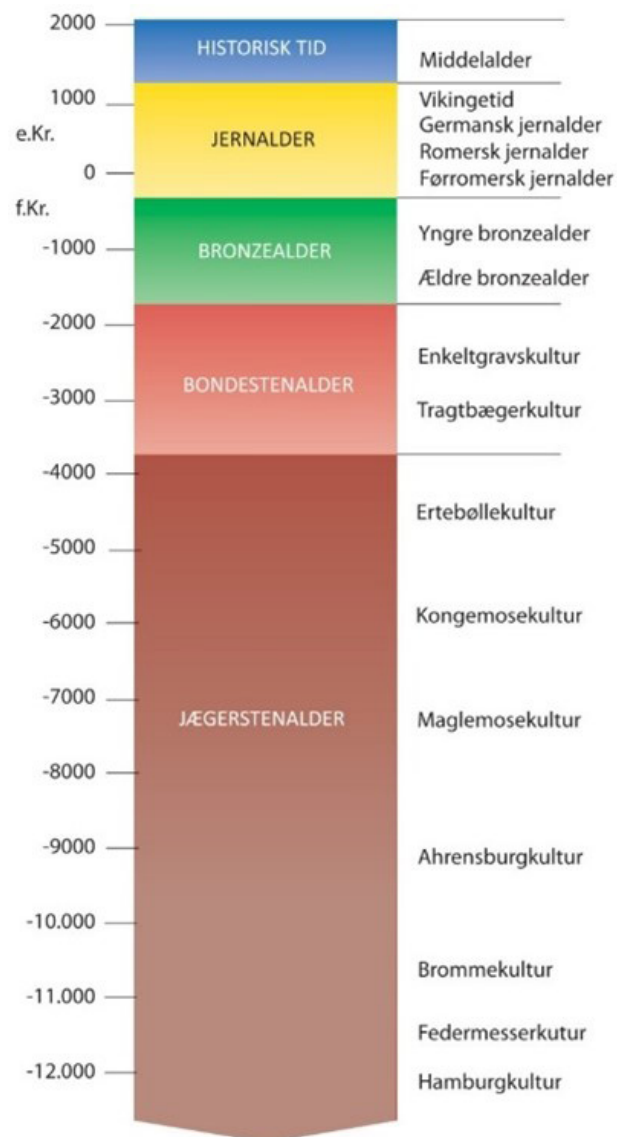
Sankt Peders Gade – Rolighedsvej, Nørresundby

Arkæolog Charlotte Marie Brühe Jensen

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	5

Indledning

I forbindelse med kloakseparering samt omlægning af gas- og vandledninger i Sankt Peders Gade og Rolighedsvej i Nørresundby har museet udført en overvågning af gravearbejdet i perioden 30. marts til 3. juni 2022.

Undersøgelsens baggrund

I forbindelse med separatkloakering samt omlægning af vand- og gasledninger i gaderne Sankt Peders Gade og Rolighedsvej i Nørresundby har museet foretaget en arkæologisk overvågning af en strækning på ca. 64 meter af rørtracéet i Sankt Peders Gade og de sydligste ca. 25 meter af Rolighedsvej. Med tracéets nære beliggenhed i forhold til byens romanske kirke fra 1100-tallet var det muligt, at der her kunne findes spor efter en middelalderlig bebyggelse i tilknytning til kirken. Væsentligt var også at få undersøgt, hvorvidt der skulle være spor efter nedgravede løbegange fra de skanser, som i 1627-1629 blev opført til befæstelse af kirken og byen under Kejserkrigen, der var en del af Trediveårskrigen (1618-1648). Ved Kapelvej er der tidligere fundet spor efter en løbegang (ÅHM 7214, se kulturhistorisk rapport 132).

Væsentlig for undersøgelsen var endeligt, at Nørresundby Kirke ifølge skriftlige kilder var befæstet i Kejserkrigens tid i 1620'erne med en skanse, der yderligere havde forbindelse med løbegrav og vold op til byens store, fredede hovedskanse (sted- og lok.nr. 120609-4) på bakken oven for byen. Skansen ved kirken fandtes i byens vestlige udkant, mens der foruden hovedskansen også fandtes en østlig og tredje skanse ved byen – den såkaldte 'Skanse ved det røde hus'. Endelig fandtes også en fjerde skanse nede ved færgebroen og Limfjorden. Ved siden af den delvist bevarede hovedskanse kendes der omtrent intet til udformningen af disse øvrige tre skanser, der har gjort selve byen til et fæstningsværk.

Lokalområdet

Nørresundby er beliggende ved Limfjorden over for Aalborg, der har rødder i den ældre vikingetid. Denne datering kan muligvis også gælde Nørresundby, hvis alder også formodes at gå tilbage til vikingetiden. I dag kalder vi byen for Nørresundby, men først hed den Sundby. Ordet "-by" brugtes som stednavn i vikingetiden, ca. 775-1050 e.Kr., og Nørresundby er sikkert opstået som en landsby tæt ved Limfjorden. Her levede folk især af landbrug og fiskeri. Stedet var dog fra gammel tid vigtig som anløbsplads for skibsfarten mellem Vendsyssel og Himmerland. Syd for fjorden søgte færgerne Aalborg som havn. Nogle beboere i Nørresundby levede således tillige af færgefarten. Mange af Nørresundbys indbyggere tjente gode penge på sildefiskeriet navnlig fra 1400- til 1600-tallet. Aalborg søgte dog at begrænse handlen i Nørresundby og fik ligefrem i 1648 forbudt købmandshandel og markeder på stedet. Landsbyen var ejet af den danske konge indtil tidligt i 1200-tallet, hvor kong Valdemar Sejr gav gårdene og markerne til Vitskøl Kloster. Efter reformationen i 1536 var Nørresundbys jorde igen ejet af kongen og senere af privatpersoner.

Landsbyens kirke, Sundby Kirke, findes stadig og er sandsynligvis opført i 1100-tallet. Kirken var muligvis indviet til den katolske helgen Sankt Peder. I dag hedder gaden på nordsiden af kirken og kirkegården Sankt Peders Gade. I 1219 ønskede biskoppen i Børglum at give kirken til Vitskøl Kloster, men dette blev først gennemført i 1293. Herefter ejede klosteret kirken indtil reformationen i 1536. Af den gamle kirke står nu kun koret og tårnet. Resten af kirken er bygget om flere gange fra 1500- til 1800-tallet.

Under Kejserkrigen blev Nørresundby i 1627-29 besat af den katolske, tyske kejsers lejesoldater. De opførte blandt andet en stjerneskans med voldgrave og vindebro på Sundby Bjerg, i dag kendt som Skanseparken. I 1644 og 1657-58 blev Nørresundby besat af svenske tropper. Besættelser fandt atter sted i 1864 og under 2. Verdenskrig.

Undersøgelsens resultater

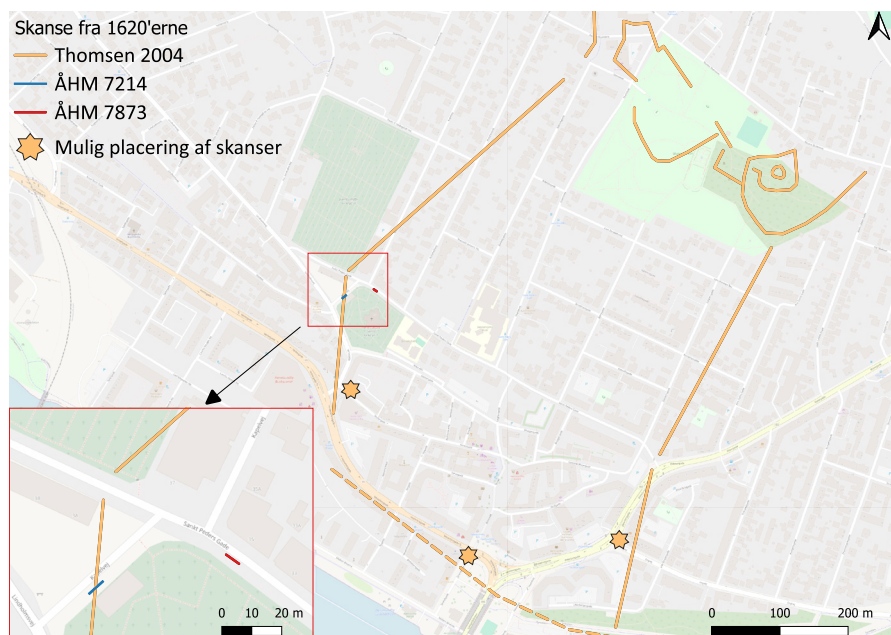
Ved undersøgelsen blev der i Sankt Peders Gade fundet en større nedgravning, der sandsynligvis er knyttet til befæstningen af Nørresundby i 1620'erne. Nedgravningen var knap 1 m dyb og ca. 5,90 m bred.

Figur 1. Her ses nedgravningen, der sandsynligvis er en del af 1620'ernes befæstning af Nørresundby, med Nørresundby Kirke i baggrunden. Se også forsiden, hvor hele nedgravningens dybde kan ses.

Dele af befæstningen er stadig synlig i Skanseparken, men langt det meste er i dag forsvundet. Dog ved vi fra samtidige skriftlige kilder, at der fra Skanseparken i nord har gået løbegange ned mod Limfjorden. I øst kendes placeringen af løbegangen nogenlunde, da der findes en skriftlig kilde, hvor en jordejer beklagede sig over placeringen af løbegangen på hans marker. Løbegangens forløb mod vest er langt mere underbelyst. Dog vides

det, at den har haft et forløb fra Skansebakken i nord ned til nord for kirken. Herefter er den fortsat mod syd og neden om de andre skanser. Et bud på løbegangenes forløb og skansernes placering ses på fig. 2. Her er ligeledes placeringen af denne undersøgelses nedgravning (ÅHM 7873), men også placeringen af nedgravningen erkendt ved en tidligere undersøgelse langs Kapelvej angivet (ÅHM 7214, kulturhistorisk rapport 132). Det var ikke muligt at se retningen på nedgravningerne i undersøgelserne.

Figur 2. Det mulige forløb af befæstningen af Nørresundby fra 1620'erne efter lokalhistoriker Per Thomsen i 2004. Med blå er markeret, hvor løbegangen blev erkendt i profilen ved Kapelvej (ÅHM 7214) og med rødt i profilen ved den nuværende undersøgelse (ÅHM 7873).

Nedgravningen i den aktuelle undersøgelse ligger ikke præcis oven i den mulige tolkning af løbegangens placering, men den kan stadig være en del af løbegangen. Vi ved, at løbegangen gik fra Skansebakken ned til nord for kirken og herefter vest om. Det betyder, at der skal ikke ændres meget på tolkningen, før nedgravningen i Sankt Peders Gade ligger som en del af en løbegang. Derudover skal der også i forbindelse med kirken have været en skanse. Denne har ligget umiddelbart syd for kirken, men omfanget af skansen kendes ikke, og nedgravningen i Sankt Peders Gade kan måske i stedet have været en del af selve skansen.

Sammenfatning og perspektivering

Nedgravningen i Sankt Peders Gade kan med ret stor sandsynlighed relateres til befæstningen af Nørresundby i 1627-1629, dog er det mere uvist hvilken del af befæstningen, den skal knyttes til – om der er tale om en del af en løbegang eller skansen ved kirken. Fremtidige undersøgelser i Nørresundby vil kunne gøre os klogere på befæstningens forløb og skansernes omfang, og derfor er fremtidige gravearbejder særdeles interessante for arkæologerne. Derudover er der ikke blevet erkendt bebyggelse ved denne undersøgelse, men med beliggenheden af kirken fra 1100-tallet ved Sankt Peders Gade vil yderligere gravearbejder i området formentlig kunne give informationer om byens tidligste bebyggelse.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker:

Chr. Petresch Christensen: *Nørresundbys Historie indtil 1701*.

Med bidrag af egnens historie. Aalborg 1921.

Thomsen, Per: *Skansen Nørresundby*, Nørresundby 2004.

Udgravningsdata

Sankt Peders Gade - Rolighedsvej, Nørresundby

- Nordjyske Museer jnr. ÅHM 7873
- Udgravningsperiode: 30. marts til 3. juni 2022
- Fund & Fortidsminder: 120609-8
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 22/07177
- Bygherre: Aalborg Forsyning, Kloak A/S
- Undersøgt areal: ca. 330 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Christian Vrængmose Jensen
 - Arkæolog Stine A. Højbjerg
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg